

Drogy a drogové závislosti

**PRCHAVÉ LÁTKY
&
HALUCINOGENY A DELIROGENY**

Michal Turček

Psychiatrická klinika LFUK a UNB, Bratislava

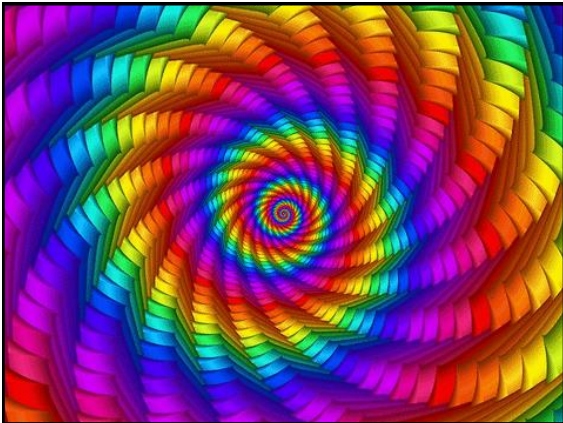

Prchavé látky

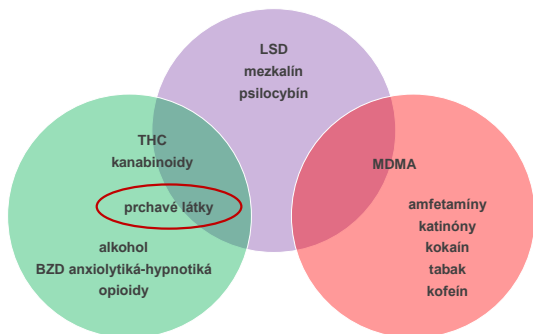

Drogy podľa prevládajúceho účinku

Prchavé látky – spoločné charakteristiky

- **Široké spektrum látok**
  - (prevažne) organický pôvod
    - alifatické a aromatické uhľovodíky
    - ketóny, étery
    - halogénové deriváty uhľovodíkov
    - oxid dusný
    - alkylnitridy
  - látky využívané v rôznych odvetviach
    - organické rozpúšťadlá
    - organické riedidlá
    - lepidlá na organickej báze
    - plynne a tekuté palivá
    - plynne anestetiká

Prchavé látky – spoločné charakteristiky

- **Charakter užívania**
  - inhalácia
  - stredný až vysoký adiktívny potenciál
  - v podobe priemyselných produktov preferované najmä v ekonomicky znevýhodnených komunitách (nízka cena, dostupnosť, jednoduchá aplikácia)

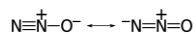

Oxid dusný

Systémový názov	oxid dusný, azoxid
Slangový názov	rajský plyn, „whippit“, „laughing gas“
Kategória	oxid (celkové anestetikum)
Mechanizmus účinku	antagonizmus NMDA, slabá potenciácia GABA _A
Typická intoxikácia	uvoľnenie, eufória, útlm vedomia
Poznámky k užívaniu / závislosti	dostupný v bežných produktoch, nízka toxicita

<https://www.addictionhelper.com/laughing-gas>
<https://commons.wikimedia.org>

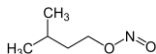

Amylnitrit

Systémový názov	3-metyl-1-nitrozooxybután, izoamylnitrit, dusitan amylnatý
Slangový názov	„popper“
Kategória	alkylnitrit
Mechanizmus účinku	prostredníctvom uvoľneného NO
Typická intoxikácia	eufória, zvýšené libido, mdloby, cefalea, nauzea
Poznámky k užívaniu / závislosti	propagované ako afrodisiaká, riziko letálneho predávkovania

NO in the nervous system

Neurotransmission
Regulation of food intake
Control of the sleep-wake cycle
Modulation of hormone release
Thermal regulation
Neuroprotection
Neurotoxicity

Control of smooth-muscle relaxation
• Gastrointestinal tract
• Urogenital tract

Calabrese et al.: Nat Rev Neurosci, 8, 2007: 766-775

Halucinogény a delirogény

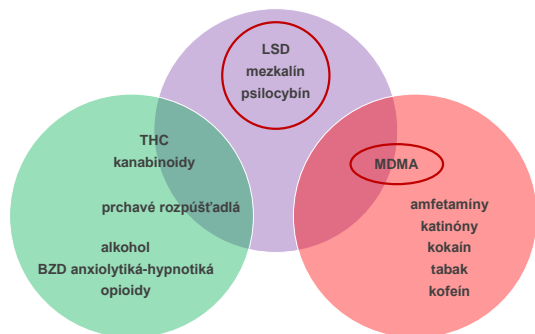

Drogy podľa prevládajúceho účinku

Triedenie látok ovplyvňujúcich vnímanie reality

• Psychodysleptiká ~ Psychedeliká

- Halucinogény
- Delirogény
- Disociačné drogy
- Empatogény (entaktogény)

• Látky podľa pôvodu

- prírodné (rastliny, huby, živočíchy)
- polosyntetické
- syntetické

Psychodysleptiká – spoločné charakteristiky

• Charakter užívania

- orálne / sublinguálne / inhalačne / intravenózne
- nízky adiktívny potenciál
- 3 základné skupiny užívateľov
  - experimentátori
  - rekreační užívatelia (na spoločných „tripoch“ v komunite)
  - závislí od iných látok (psychodysleptiká ako príležitostný doplnok)

• Všeobecné účinky (prejavy intoxikácie)

- faktory účinku: droga / jedinec / **set / setting**
- zmena vnímania / prežívania reality

• Všeobecné abstinenčné príznaky

- nízky výskyt, skôr psychické (craving, tenzia)

• Všeobecné riziká

- nepredvídateľnosť účinku v rámci intoxikácie
- indukcia endogénnej psychózy
- rozvoj toxikkej psychózy
- hallucinogen persisting perception disorder

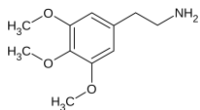

Mezkalín

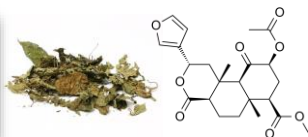
Systémový názov	3,4,5-trimetoxyfenetylamin
Slangový názov	droga bohov, kaktus, emko (M)
Pôvod	prírodný (kaktus Peyotti – <i>Lophophora williamsii</i> ; kaktus San Pedro – <i>Trichocereus / Echinopsis pachanoi</i>)
Mechanizmus účinku	agonista 5-HT _{2A} a 5-HT _{2C} → zvýšenie D v bazálnych gangliách
Typológia látky podľa účinku	halucinogén
Typická intoxikácia	vizuálne ilúzie a halucinácie, depersonalizácia, derealizácia, nauzea, psychomotorický útlm; do 12 hodín
Poznámky k užívaniu / závislosti	možná psychická závislosť

Vollenweider & Kometer: Nat Rev Neurosci, 11, 2010: 642-651
<http://eu.desertsun.com>
<http://lophophora.blogspot.com>

Salvinorín A

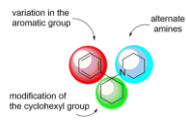
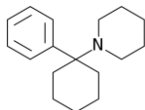
Systémový názov	salvinorín A
Slangový názov	šalvia, „herbal high“
Pôvod	prírodný (šalvia divotvorná – <i>Salvia divinorum</i>)
Mechanizmus účinku	agonista κ > parciálny agonista D ₂ , agonista CB ₁ a CB ₂
Typológia látky podľa účinku	halucinogén
Typická intoxikácia	(pseudo-)halucinácie rôznych zmyslových modalít, derealizácia, depersonalizácia, intenzívne emócie, dysfória; do 30 minút
Poznámky k užívaniu / závislosti	možná psychická závislosť

Kollbás a Novotný: Alkohol Drogy Záv, 46, 2011: 257-275

Fencyklidín

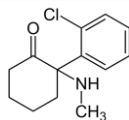
Systémový názov	fencyklohexylpiperidín
Slangový názov	anjelský prach, PCP
Pôvod	syntetický (1926)
Mechanizmus účinku	antagonista NMDA
Typológia látky podľa účinku	disociačná droga / halucinogén
Typická intoxikácia	depersonalizácia, halucinácie, zmeny nálady (eufória, úzkosť), psychomotorický nepokoj; krče, do 6 hodín
Poznámky k užívaniu / závislosti	možná psychická závislosť, neurotoxická

Bertron et al.: ACS Chem Neurosci, 9, 2018: 2459-2474
 Lodge & Mercier: Br J Pharmacol, 172, 2015: 4254-2476
 Steeds et al.: Ther Adv Psychopharmacol, 5, 2015: 43-58

Ketamín

Systémový názov	2-(2-chlórofenyl)-2-(metylamino)-cyklohexanón
Slangový názov	káčko (K), vitamín K
Pôvod	syntetický (1962)
Mechanizmus účinku	antagonista NMDA
Typológia látky podľa účinku	disociačná droga / halucinogén
Typická intoxikácia	snové prážňovanie reality, neobecné vnímanie atgických podnetov, pocit padania cez tunel, vizuálne halucinácie, porucha psychomotoriky (až pocit paralýzy); do 2 hodín
Poznámky k užívaniu / závislosti	možná psychická závislosť, výskum liečebného potenciálu

Vollenweider & Komter: Nat Rev Neurosci, 11, 2010: 642-651

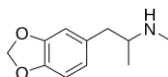

MDMA

Systémový názov	3,4-metyléndioxymetamfetamín
Slangový názov	extáza, éčko, koleso, tabletká
Pôvod	syntetický (1912)
Mechanizmus účinku	zvyšené uvoľňovanie monoamínov (primárne sérotonín)
Typológia látky podľa účinku	disociačná droga / empatogén / psychostimulans
Typická intoxikácia	euforická nálada, zvýraznenie senzorických vnemov, ilúzie, pocit vzájomného emočného preporenia a stierania interindividuálnych hraníc, typické NUL (tachykardia, hypertenzia, hypertermia); do 6 hodín
Poznámky k užívaniu / závislosti	ríziko hypertermie až sérotoninového syndrómu, psychická závislosť, abstinenčné príznaky podobné iným amfetamínom

<https://analytical.chem.ut.ee>
<https://apiensoup.com/s serotonin>

Atropín & Skopolamín (Hyoscín)

Systémový názov	(3-endo)-8-metyl-8-azabicyklo[3.2.1]okt-3-yl-3-hydroxy-2-fenylpropanoát 9-metyl-3-oxa-9-azabicyklo[3.3.1]okt-7-yl (2S)-3-hydroxy-2-fenylpropanoát
Slangový názov	déčko (D)
Pôvod	prírodný (blen čierny – <i>Hyoscyamus niger</i> , durman obyčajný – <i>Datura stramonium</i> , ľufkovec zlomocný – <i>Atropa belladonia</i>)
Mechanizmus účinku	antagonizmus acetylcholinových receptorov
Typológia látky podľa účinku	delirogén
Typická intoxikácia	vizuálne halucinácie, kvalitatívna (aj kvantitatívna) porucha vedomia, psychomotorický nepokoj, amnézia, mydríaza, hypertermia, tachykardia; do 36 hodín
Poznámky k užívaniu / závislosti	ríziko akútneho predávkovania

blen čierny

durman obyčajný

ľufkovec zlomocný

Abrams et al.: Br J Pharmacol, 148, 2006: 565-578
Köster's Medicinal-Plants (1887)
Súkenik: Alkohol Droq Záv. 35, 2000: 251-254
Wess et al.: Nat Rev Drug Discov, 2007: 721-733

Iné (prírodné) psychodysleptické drogy

- ibogaín
- dimetyltryptamín
- myristicín
- muscimol
- bufotenín

Köhler's Medizinal-Pflanzen (1887)
<https://commons.wikimedia.org>

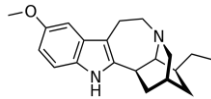

Iné (prírodné) psychodysleptické drogy

Tabernaemontana iboga

ibogaín

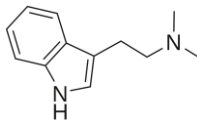

Iné (prírodné) psychodysleptické drogy

Banisteriopsis caapi

N,N-dimetyltryptamín (DMT)

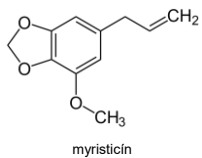

Iné (prírodné) psychodysleptické drogy

Myristica fragrans

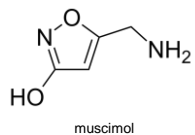

Iné (prírodné) psychodysleptické drogy

Amanita muscaria

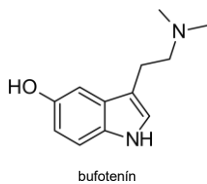

Iné (prírodné) psychodysleptické drogy

Incilius alvarius

Ďakujem za pozornosť
